Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאָנס-פּרייז בעגינגט מיט דעם טעמפאנג דעס ערסטען בלאטטעס.

די רעדאקציאָן בעפינדעט זיך אין פּעסט אלט-גאססע נו' 1.
וואָהין מאן אויך די פרענומעראציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

יודישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דרייאמאל וואכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג.

אונד קאָסטעט
פיר עסטערדייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 " " "
פירטעליאהר 2 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.

פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.
פירטעליאהר 2 " " 75 " " "

Nr. 28, ניינטער יאהרגאנג — פעסט, מאָנטאג כ אדר ה.ת'ר'ל'ז'. — Pest, den 5. März 1877.

דאָך ניכט אויפגעשאָבען!

עגדליך איזט דער טירקיש-סערבישע פריעדע ווירקליך צו שטאנדע געקאָממען, מיט מאָנטענעגראָ ווירד וואהרשיינליך אויך באלד פריעדע געשלאָססען ווערדען — אונד זאָמיט וועררע דער פריעדע אים אינגערן דער טירקייא זעלבסט ביינאהע פאָללשטענדיג הערגעשטעללט. וויר זאגען "ביינאהע פאָללשטענדיג", דענן גענצליך פאָללשטענדיג איזט דער אינגערע פריעדע אין דער טירקייא זאָ לאנגע נאָך ניכט הערגעשטעללט, ביז ניכט די קאטהאָלישען איינוואָהנער אין דער טירקייא די גאראנטיע האבען, דאס איהרע לאגע ווירקליך דויערנד פערבעססערט ווירד.

עבען דיעזע "גאראנטיע-פראגע" בילדעט ווייטער דען האקען צום רוסיש-טירקישען קריעגע, אונד זאָ לאנגע דיעזער האקען ניכט בעזייטיגט איזט, זאָ לאנגע האט רוסלאנד קיינע אייסרעדע צום ריקצוגע, אונד איזט פיעלמעהר געצוואונגען, דען קריעג געגען די טירקייא צו אונטערנעהמען. ענגלאנד האט וואָהל שאָן פיר רוסלאנד דען ראטה ערטהיילט, מיט דעם קריעגע וועניגסטענס איין יאהר צו ווארטען, דאמיט מאן ביז דאמאלס זעהע, אָב עס די טירקייא מיט איהרער קאָנסטיטוציאָן אונד מיט איהרען פערבעססערונגען ווירקליך ערנסט מיינע. זאָללטע מאן זיך ביז דאהין איבערצייגען, דאס די טירקייא אין ווירקליכקייט די לאגע דער קאטהאָליקען דויערנד פערבעססערן וויללע, דאנן העטטע רוסלאנד צור קריעגפיהרונג געגען די טירקייא גאר קיינע אורזאכע. זאָללטע עס זיך אבער נאָך איינעם יאהרע הערויסשטעללען, דאס די טירקייא מיט איהרען פערבעססערונגען נור קאָמאָדיע שפּיעלטע אונד דאס דאָרט ווייטער נור גרויזאמקייטען אונד אונאָרדנונגען הערשען, דאנן ערסט העטטע רוסלאנד צייט, דען קריעג געגען די טירקייא צו בעגינגען. עס קאָננטע זיך ביז דאמאלס פאָללשטענדיג רוסטען, אונד אויך גאנץ איירופּא ווירדע דאנן אייף זייטע רוסלאנדס שטעהען.

רוסלאנד ערטהיילט נון אויף דיעזען ענגלישען ראטה די אנטוואָרט, דאס עס דיעזען ראטה נור דאנן בעפאָלגען מאָכטע, ווענן איהם ענגלאנד גאראנטירטע, דאס אים פאללע עס זיך הערויסשטעללען זאָללטע, דאס די טירקייא מיט איהרען פערבעססערונגען נור קאָמאָדיע שפּיעלטע, די ענגלישע ארמעע זעלבסט געגען די טירקייא אין דען קריעג ציעהען ווירדע. ענגלאנד וויללל אבער אויף דיעזע פערפּפליכטונג ניכט איינגעהען, אונד זאָמיט בלייבט פיר רוסלאנד קיין אנדערער אויסוועג, אלס דען קריעג געגען די טירקייא שאָן יעטצט צו אונטערנעהמען.

ענגלאנד וויללל וואָהל ניכט מיליטעריש געגען די טירקייא איינשרייטען, אבער עס ווירד אייך ניכט מעהר דער טירקייא צו הילפע געהען. דאס ענגלישע פארלאמענט ערקלערטע בערייטס, דאס ענגלאנד פאָן נון אן אונטער קיינער בעדינגונג מעהר דער טירקייא צו הילפע געהען ווערדע, דענן די טירקייא מיט איהרען צעררידטונגען, אונאָרדנונגען אונד גרויזאמקייטען איזט ניכט מעהר ווערט, דאס זיא אן ענגלאנד איינע שטיטצע האבען זאָללע. —

זאָמיט האטטע יעטצט רוסלאנד פאָללשטענדיג פרייע האנד, אים דען קריעג געגען די טירקייא צו בעגינגען. דאדורך, דאס דער פריעדע אן אינזערער גרענצע, נעמליך אין סערביען, הערגעשטעללט וואורדע, קאָנן אייך עסטערדייך-אונגארן קיינע אייסרעדע האבען, דאס עס זיינע איינענע גרענצע געגען דאס טרייבען דער זיד-סלאווען בעוואכען מיססע — אונד קאָננטע אלזאָ פיר רוסלאנד צו הילפע געהען.

אין דיעזעם זינגע האט אייך העררר פאָליט אין דער פאָרגעסטריגען זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאגעס געשפּראָכען. העררר פאָליט איזט איין סערבע, איין פריינד רוסלאנדס אונד איין פיינד דער טירקייא; ער ווירדע עס דאהער גערן זעהען, ווענן עסטערדייך-אונגארן פיר רוסלאנד צו הילפע געגען די טירקייא געהען ווירדע.

העררר פאָליט זאגטע: "רוסלאנד זעלבסט וואָללטע עס האבען, דאס דער סערביש-טירקישע פריעדע צו שטאנדע קאם, דאמיט עסטערדייך-אונגארן אים זיינע איינענע גרענצע ניכט בעזאָרגט זיין מיססע, אונד דאהער פרייע האנד האבע, מיט רוסלאנד צו געהען. לויט דעם דריי-קאייזער-בינדניססעס מוס אייך עסטערדייך-אונגארן מיט רוסלאנד אונד דייטשלאנד האלטען. — די רוסישע ארמעע שטעהט בערייטס אם גרענץ-פלוססע פּרוטה אונד ווירד דענזעלבען באלד איבערשרייטען. עבענזאָ וויא מאן אין דעם ביזהעריגען טירקען-פריינדליכען ענגלאנד פּלאָטצליך טירקען-פיינדליך וואורדע, זאָ מוס מאן עס אייך אין עסטערדייך-אונגארן ווערדען. וויא קאָממט עס אלזאָ, דאס די אונגארישע רעגיערונג עס צולאססט, דאס מאן היער הירך אללערלייא שקאנדאלע בעווייזע דער טירקען-פריינדליכקייט ליעפערט? וואר עס דענן קיין שקאנדאל, דאס אונגארישע שטודענטען נאָך דער טירקייא רייזטען, אים איינעם טירקישען גרויזאמען גענעראל איינען עהרען-זעבעל צו איבערגייבען? האט מאן אונס ניכט דאמיט פאר גאנץ איירופּא לעכערליך געמאכט, דאס וויר זאָ דיסם זינד, פריינדע איינעם גרויזאמען אונד פערווילדערטען שטאאטעס צו זיין? שאָן וועגען דער פיעלען טירקען-פריינדליכען סלאווען, די אין אונגארן וואָהנען, העטטע די אונגארישע רעגיערונג זאָלכע טירקען-פריינדליכען שקאנדאלע ניכט צולאססען זאָללען. איך פראגע דאהער נאָכמאלס: אָב ווירקליך עסטערדייך-אונגארן ביי דער קלוגען פּאָליטיק בלייבט, מיט רוסלאנד צוזאממען אלס פריינד צו געהען? — אונד ווענן יא, ווארום דולדעט די אונגארישע רעגיערונג דיעזע טירקען-פריינדליכען שקאנדאלע?"

אויף דיעזע אנפראגען ווירד דער אונגארישע מיניסטער-פּרעזידענט אין איינינען טאגען אנטוואָרטען, אונד וויר ווערדען היערויס ענטנעהמען קאָננען, וואס פיר איינע פּאָליטיק אונזערע רעגיערונג אין דיעזער אנגעלעגענהייט בעפאָלגט. — יעדענפאללס זעהען וויר שאָן יעטצט, דאס מיט דעם טירקיש-סערבישען פריעדען דער טירקיש-רוסישע קריעג דעננאָך ניכט אויפגעשאָבען וואורדע.

די "נייע פרייע פּרעססע" שרייבט איבער דיעזע אנגעלעגענהייט פאָלגענדעס:

ענדליך ווירד רוסלאנד אויף זיין נייערליבעס רונדשרייבען אן די איירופּאישען מעכטע וועניגסטענס איינע אנטוואָרט ערהאלטען. פריילידך ווירד דיעזע אנטוואָרט אין פּעטערסבורג וועניג צוזאגען. אלס פירסט גאָרטשאקאָף זיין רונדשרייבען פערזענדעטע, דא גלייבטע ער איינעס פאָן ביידען ערררייכען צו קאָננען. ער גלייבטע נעמליך, דאס די גראָס-מעכטע זיך פיעללייכט דאָך ענטשליעססען ווערדען, האנד אין האנד מיט רוסלאנד געגען די טירקייא אין דען קאמפף צו ציעהען; ער גלייבטע פערנער, דאס ווענן די גראָס-מעכטע זיך צו איינעם קריעגע זעלבסט ניכט ענטשליעססען קאָננטען, זאָ ווירדען זיא מינדעסטענס דער רוסישען רעגיערונג די פאָללמאכט ערטהיילען, דען קריעג געגען די טירקייא אין איהרעם נאמען צו ערעפפנען. קיינע דיעזער ביידען ווינשע גינג יעדאָך אין ערפיללונג. וויא עבען אויס לאָנדאָן בעריכטעט ווירד, איזט די אנטוואָרט דער ענגלישען רעגיערונג אויף דאס ערוועהנטע רוסישע רונדשרייבען שאָן אם 1-טען דיעזעס מאָנאטס אבגעגאנגען. אין דיעזער אנטוואָרט הייסט עס יעדאָך ניכט, דאס ענגלאנד בערייט זייא צו איינעם קריעגע געגען די טירקייא; עס הייסט אין דערזעלבען אבער אויך ניכט, דאס רוסלאנד זיינען קריעג געגען די טירקייא אויך "אים נאמען ענגלאנדס" ערעפפנען קאָננע. די אנטוואָרט ענטהעלט פיעלמעהר פאָלגענדע וואָרטע: "די ענגלישע רעגיערונג האָלט זיך איבערצייגט, דאס מאן עס אין דער טירקייא מיט דער איינפיהרונג דער "קאָנסטיטוציאָן" ערנסט מיינט. דיעזע "קאָנסטיטוציאָן" זיכערט אבער אייך דען ניכט-מאָהאממעדאנערן די פאָללסטע גלייכבערעכטיגונג צו. עס איזט דאהער קיין גרונד פאָרהאנדען, געגען די טירקייא די וואפּפען-געוואלט אין אנוועגדונג צו ברינגען. יא, עס איזט פיעלמעהר פּפליכט, דאס מאן דער טירקייא פיר איין פאללעס יאהר אונגעשטאָרטע רוהע גאָננע, דאמיט זיא צור איינפיהרונג דער פערבעססערונגען גענינענדע צייט האבע!" דאס הייסט דאָך זאָפיעל: עס וועררע איין אונגעהייערעס אונרעכט, ווענן רוסלאנד שאָן יעטצט געגען די טירקייא מיט דען וואפּפען פאָרגעהען וואָללטע. ווענן רוסלאנד עס מיט דער ניכט-מאָהאממעדאנישען בעפאָלקערונג אין דער טירקייא ערנסט מיינט, זאָ דאַרף עס יא ניכט די דורכפיהרונג דער קאָנסטיטוציאָן דורך איינען קריעג שטאָרען. וויא זעהר אונאנגנעהם מאן אין פּעטערסבורג פאָן דיעזער ענגלישען אנטוואָרט בעריהרט זיין ווירד, איזט לייכט בעגרייפליך. דיעזער טאגע ערסט צייגטע רוסלאנד דער ענגלישען רעגיערונג אן, דאס עס איבער 500,000 מאנן פערפיגט, וועלכע זאָפאָרט אייף דאס טירקישע געביעט איבערשרייטען, ווענן די גראָס-מעכטע ניכט גלייך דען אונטערדריקטען כריסטען הילפע ברינגען זאָללטען. דא קאָממט אבער ענגלאנד אונד זאגט: דא הייטע די טירקייא אן דער איינפיהרונג פאָן פערבעססערונגען אויך פיר די כריסטליכע בעפאָלקערונג ארבייטעט, זאָ דאַרף זיא היעריין ניכט געשטאָרט ווערדען. זאָללטע רוסלאנד טראָטצדעם דורך זיינען קריעג שטאָרענד איינגרייפען, דאנן ווירד ניכט די טירקייא, זאָנדערן עבען רוסלאנד פיר די לידען דער כריסטען פעראנטוואָרטליך געמאכט ווערדען מיססען.

זאָ שרייבט די "נייע פרייע פּרעססע" אין איהרער פרייטאג-אויסגאבע. הייטע אבער האט ענגלאנד זיינע פּאָליטיק צו זעהר אומגעוועכסעלט, אונד צוואר צו גונסטען רוסלאנדס.

דער האס דער סלאווישען בעפאָלקערונג געגען די טירקייא קאָממט ווידער אונד ווידער צום אויסבריכע. — אין דער מירדיטען-פּראָווינץ (זידליך פאָן מאָנטענעגראָ) האט איין גאנצער סלאווישער שטאם צו דען וואפּפען געגריפּפען אונד בעלאגערט נון די קליינע טיר-

דעם סערביש-טירקישען פֿריעדענס בעדייטעט דען אנפֿאנג דעם רוסיש-טירקישען קריעגעס." — וויא דאס צו פֿערשטעהען איזט, וויססען וויר וואהרליך ניכט. מאג זיין, דאס זיך דיעזע רעטהזעלהאפֿטע געשיכטע ערסטע שפּעטער אין איינגען טאגען קלערען ווירד. — איינע היטיגע וויענער דעפּעשע מעלדעט: וויא מאן היער פֿערזיכערט, איזט יעטצט רוסלאנד דאראן, דיא לעטצטען שריטטע פֿאר דעם בעגיננע דעם קריעגעס צו מאכען. דיא רוסישען געזאנדטען אין לאָנדאָן, פּאריז אונד בערלין ערהיעלטען בערייטס דען אויפֿטראג, דיא אויסווערטיגען רעגיערונגען דאריבער אויפֿמערקזאם צו מאכען, דאס דיא רוסישע ארמעע מארש-בערייט איזט אונד מיט אונגעדולד דען בעגינן דעם קריעגעס ערוואַרטעט.

* (צווייםאל בעגראבען.) אין דער „נייען פֿרייען פּרעססע" ווירד איבער פֿאָלגענדען פֿאלל בעריכטעט; אים שפּיטאלע דער בארמהערציגען ברידער אין וויען שטארב דיעזער טאגע איין יודע אן „בלאטטערן". אוים פֿורכט פֿאר אנשטעקונג ווארדע זייטענס דער שפּיטאלס-פֿערוואלטונג דיא זאָפֿאָרטיגע בעערדיגונג דעם טאָדטען אנגעאָרדנעט. אין דער איילע פֿערגאס מאן, דאס דער טאָדטע איין יודע זייא, אונד ליעס דענזעלבען אנשטאטט אים „יידישען" — אים „כריסטליכען" פֿריעדהאָפֿע בעערדיגען. טאגס דאריף ערסט שטעללטע זיך דער איררטהום הערויס. מעהרערע מיטגליעדער דער חברה קדישא ווארען געמליך אים שפּיטאלע ערשיענען, אים דען טאָדטען אבצוהאָלען. דא ערהיעלטען זיא יעדאָך צור אנטוואָרט, דאס דער טאָדטע, וויייל ער אן איינער אנשטעקענדען קראנקהייט שטארב, שאָן געסטערן בעגראבען ווארדע אונד צוואר אים כריסטליכען פֿריעדהאָפֿע. דיא ערשיענענען מיטגליעדער דער חברה קדישא ערהאָבען געגען דיעס פֿערפֿאהרען שארפֿען פּראָטעסט אונד פֿערלאנגטען, דאס מאן איהנען דאס „מת" הערגעבע. מאן זוכטע דיא לייטע צו בערוהיגען; מאן זאגטע איהנען, דאס נאכדעם דער איררטהום בערייטס געשעהען, עס דאָך בעססער זייא, דען טאָדטען אין זיינער רוהע ניכט צו שטאָרען. דאָך דיעזע גינגען ניכט פֿאָן דער שטעללע, בעפֿאָר איהרע פֿאָדערונג ערפֿיללט ווארדע. דער טאָדטע קאָרפּער ווארדע אויסגעגראבען אונד דען חברה-לייטען איבערגעבען. דיעזע פֿירכטעטען קיינע בלאטטערן-אנשטעקונג, זאָנדערן נאהמען דאס „מת", אים דאסזעלבע נאך פֿאָרשריפֿט „מטהר" צו זיין, וואָראויף זיא דאסזעלבע נאך דעם יידישען פֿריעדהאָפֿע פֿיהרטען, וואָ עס נון צום צווייטענמאלע בעגראבען ווארדע. נון, דעם „מת" ווירד דיעזע שטאָרונג אים דער „עוויגען רוהע" האָפֿפֿענטליך ניכט שאדען. אללײן פֿאָן דען חברה-לייטען וואר עס דאָך זעהר שאָן, דאס זיא דען מוטה האטטען, זיך מיט איינעם מת, וועלכעס אן „בלאטטערן" געשטאָר-

בען אונד בערייטס איינמאל בעגראבען ווארד, „מתעסק" צו זיין. איבערדיעס צייגט עס פֿאָן וואהרהאפֿט יידישעם זיננע, ווענן מאן זיך דער געפֿאהר איינער אנשטעקונג אויסזעטצט, אים נור איינען יודען צו „קבר ישראל" ברינגען צו קאָננען.

* (דאס וואוכער-געזעטץ) געלאנגט ערסט היינטע, דען 2-טען מערץ, אים אָבער-הויזע צור פֿערהאנדלונג. אין דיעזעם אויגענבליקע איזט נאָך ניכט איינמאל דיא אננאהמע דעסזעלבען זייטענס דעם אָבער-הויזעס געוויס. ערסט ווענן דיעס געשעהען זיין ווירד, קאנן דאס געזעטץ זיינער מאיעסטעט צור סאנקציאָן פֿאָרגעלעגט ווערדען. וויר ווערדען היריבער זיינער צייט בעריכטען.

פֿערלאָזונג
דער 1864-ער לאָזע.

בייא דער אם 1. מערץ 1877 שטאטטגעפֿונדענען ציעהונג ווארדען פֿאָלגענדע סעריען געצאָגען. 355 480 740 969 1020 1065 1194 1214 2044 3920 3631 2727 2697 2198. פֿאָן דיעזען ווארדען פֿאָלגענדע געוויננ-נוממערן געצאָגען. אונד צוואר: פֿיעל דער הויפּטטרעפֿפֿער מיט 200000 גולדען אויף ס' 1020 נומ' 45; — דער צווייטע טרעפֿפֿער מיט 20000 גולדען אויף ס' 1214 נ' 40; — דער 3-טע טרעפֿפֿער מיט 1500 גולדען אויף ס' 1214 נ' 2 — אונד דער 4-טע טרעפֿפֿער מיט 10000 גולדען אויף ס' 355 נ' 12; — פֿערנער געוויננען: יע 5000 גולד' ס' 969 נומ' 99, ס' 1065 נומ' 91; — יע 2000 גולדען ס' 355 נ' 32, ס' 740 נ' 28, ס' 1214 נ' 61; יע 1000 גולדען ס' 969 נ' 52, ס' 1020 נ' 27, ס' 2697 נ' 5, 57 אונד 65 אונד ס' 2727 נ' 40; יע 500 גולדען ס' 355 נ' 80, ס' 1020 נ' 91, ס' 1065 נ' 7 אונד 63, ס' 1194 נ' 65 אונד 94, ס' 1214 נ' 8, 39, 85, 100, ס' 2044 נ' 74, ס' 2697 נ' 93, ס' 2727 נ' 89, ס' 3631 נ' 9, ס' 3920 נ' 35; יע 400 גולדען ס' 355 נ' 74, ס' 480 נ' 4 46, ס' 969 נ' 89 96, ס' 1020 נ' 35 87 ס' 1194 נ' 2 51 52, ס' 1214 נ' 53 60 67, ס' 2198 נ' 31 47, ס' 2657 נ' 13 14 97, ס' 2727 נ' 45 אונד 63.

אויף אללע איבריגען פֿערלאָזטען סעריען ענטפֿאללט דער געריננסטע געווינן פֿאָן יע 195 גול.

געשעפֿטסבעריכט
פּעסטער פּרייזע

ווייצען פּער פֿריה-יאהר 13.50—13,60 גולד.

קוקורוץ פּער מאי - יוני 6,72—6.76 גולדען.

האפֿער פּער פֿריה-יאהר 7.78½—7.86 גולד.

רעפּס-קאָהל פּער אויגוסט - סעפּטעמבער 15—15½, באנאטער פּער יולי-אויגוסט 14⅞ גול'.

פּעסטער שלאכט-פֿיעהמארקט. דער אויפֿטריעב אויף דעם געסטריגען היער שטאטטגעפֿונדענען שלאכטפֿיעהמארקטע בעטרוג 895 שטיק אָכסען. מילך-קיהע — שטיק. פּרייזע פֿיר אָכסען 47—50½ פֿל', פֿיר קיהע 44 — 48 פֿל' פֿיר ביפֿפֿעל 39—42 פֿל' פּער 100 קילאָ שלאכט-געוויכט. זאממט פֿערצעהרונגס-שטייער.

וויענער פּרייזע.

פּעטראָלעאום 24⅞ גול. פּער 100 ק.

ליינאָל 38—38½ גול' פּער 100 קילאָגראמם.

ריבאָל 49½—50 גולדען. פּער 100 קילאָ. —

שפּיריטוס 32 גולד. צו 10'000 ליטער-פּערצענט. —

לאָטטאָ-ציעהונג פֿאָם 28-טען פֿעבער 1877.

הערמאננשטאדט	68	89	15	55	49
לעמבערג	65	18	8	90	20
פּראג	6	67	83	28	32

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר״י רייז.

אנצייגען.

קאָנקורז.

אין דער היעזיגען איזראעליטישען אָרטהאָדאָקסען געמיינדע איזט ר״ח אייר דיא שטעללע ענטוועדער איינעם חזן, דער אויך איין שוחט ובודק וקורא זיין מוס, מיט דעם יאהרעס-געהאלט פֿאָן 600 גולדען, פֿרייע וואָהנונג, האלבער שחיטה אונד נעבענעמאָלומענטען, אָדער דיא איינעם פֿאָרצוגליכען בעל תפלה, דער איין גוטער שו״ב וקורא זיין מוס, מיט דעם יאהרעס-געהאלט פֿאָן 400 fl, קוואַרטיער, האלבער שחיטה אונד נעבענעמאָלומענטען צו בעזעטצען. רעפֿלעקטאנטען מיססען, מיט קבלות פֿאָן אנערקאנגטען אָרטהאָדאָקסען ראבבינען אונד צייגניססען איבער איהרען ביזהעריגען שטרענג רעליגיאָזען לעבענסוואנדעל פֿערזעהען, ביז אינקלוזיווע שבת פ' ויקרא, אָהנע בעזאָנדערע איינלאדונג צום פּראָבע-פֿאָרטראגע ערשיינען. — איין מוהל ערהאלט דען פֿאָרצוג. — נור דער אקצעפּטירטע ערהאלט איינע פֿערגיטונג דער רייזע-שפּעזען.

קיש-קון-האלאש, אדר תרל״ז.

דער פֿאָרשטאנד.

קאָנקורז.

אין דער יידיש-אָרטה' קולטוס-געמיינדע גראָס-ריפּפּעני (נייטראער קאָמיטאט) איזט דיא שטעללע איינעם שוחט ובודק וקורא, דער אויך בעל תפלה זיין מוס, מיט ר״ח אייר צו בעזעטצען. יאהרעס-געהאלט 500 גולדען, פֿרייע וואָהנונג אונד נעבענ-עמאָלומענטע. רעפֿלעקטאנטען, מיט קבלות פֿאָן אָרטה' ראבבינען פֿערזעהען, מאָגען ביז שבת הגדול צו איינעם פּראָבע-פֿאָרטראגע ערשיינען. זאָלכע דיא אויך ווישט איינע התרה בעזיטצען, ערהאלטען דען פֿאָרצוג. דעם אקצעפּטירטען ווערדען דיא רייזע-שפּעזען פֿערגיטעט.

יאקאָב ווייס, פּרעזעס.

in Gros-Rippény (Neutraer Com.)

פֿרוכט- אונד מעהל-פּרייז-טאבעללע.

פֿריכטע		קוואליטעט פּער העקטאל.	פּער 100 קילאָגר.
ווייצען	נייער באנאטער	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	„	—	—.——.—
„	פּריים	74·6	13.——13.10
„	„	75·5	13.20—13.35
„	„	76·4	13.40—13.50
„	„	77·3	13.55—13.70
„	„	78·3	13.75—13.80
„	„	79·2	13.90—13.95
„	„	80·1	—.——.—
„	פּעסטער באָדען	74·6	12.60—12.70
„	„	75·5	12.80—12.95
„	„	76·4	13.10—13.20
„	„	77·3	13.25—13.40
„	„	78·3	13.50—13.60
„	„	79·2	13.65—13.75
„	„	80·1	—.——.—
„	וויעזעלבורגער	74·6	13.05—13.15
„	„	75·5	13.25—13.40
„	„	76·4	13.45—13.55
„	„	77·3	13.60—13.75
„	„	78·3	13.80—13.85
„	„	79·2	13.95—14.—

פֿריכטע	קוואליטעט פּער העקטאל.	פּער 100 קילאָגר.
קאָרן	72	10.05 9.90
גערסטע מאלץ	62	8.55—7.30
גערסטע פֿוטטער	62	7.20—6.70
האפֿער	41	8 ——7.80
קוקורוץ באנאטער		6.10—6 —
אנדערער	73	5.95—5.80
הירזע		5.60—5.40

ליעפֿערונגס-געשעפֿט (פּער 100 קילאָ)		
ווייצען	פּער פֿריה-יאהר	13.50
„		—.—
קאָרן	פֿריה-יאהר	—.—
קוקורוץ		6.72—
גערסטע		——
האפֿער	פֿריה-יאהר	7.79—
„		.——
רעפּס		15.—

באללען-מעהל (פּער 100 קילאָ)		קר. פֿל.
נוממער	0	25 50
„	1	24 50
„	2	23 75
„	3	23 —
„	4	22 —
„	5	20 75
„	6	19 —
„	7	17 40
„	8	13 —
„	8½	13 —
שפּיריטוס: ראָהע פּעסטער פֿאבריקס		33,25
„ נייע קארטאָפֿפֿעל		29.90

קורז-טאבעללע פֿאָם 1. מערץ

געלד-קורז	קר. פֿל.
זילבער-אגיא	113 50
דוקאטען	5 95
קאטערדייך-אונגארישע 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פֿראנקס)	9 91
נאפּאָלעאָנדאָר	9 94
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	60 90
20 מארקשטיקע	12 17
פּאפּיער רובעל	1 54

לאָזע	קר. פֿל.
1839-ער ראטהשילד-לאָזע גאנצע	284 —
דעטטא פֿינפֿטעל	284 —
1854-ער 4 פּראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	105 75
1860-ער גאנצע	108 50
דעטטא פֿינפֿטעל	117 50
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	134 25
דעטטא 50	134 —
כאמא רעגולירונגס	21 50
טיראָל-לאָזע	17 50
קרעדיט-לאָזע	161 45
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	30 50
דאנוי-דאמפֿשיפֿפֿאהרטס-לאָזע	94 50
אינסבריקער לאָזע	18 —
קעגלעוויטש צו 10 גולדען	13 50
קראקויער 20	14 75
אָפֿנער 20	30 —
פּאלפֿי 40	28 —
רודאלף-לאָזע 10	13 50
סאלם-לאָזע 40	37 25

לאָזע	קר. פֿל.
זאלצבורגער לאָזע צו 20 גולדען	15 80
סט. גענאָיס 40	18 50
סטאניסלויער 20	20 —
עסטערהאזי 100	121 —
דעטטא 50	60 —
וואלדשטיין 20	22 —
ווינדישגרעטץ 20	23 —
אונגארישע פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	70 50
דעטטא צו 50 גולדען	70 25
וויענער לאָזע	94 —

ווערטה-פּאפּיערע	קר. פֿל.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	74 —
טעמעשוואר-באנאטער	71 75
זיבענבירגישע	71 25
גאליציש	84 35
בוקאווינער	82 —
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהן	98 50
ווייןצעהענט-אבלעזונגס-אבליגאציאָנען	72 75
פֿאנדבריעפֿע דער אונגארישען באָדענקרעדיט צו 5 איינהאלב פּראָצענט	87 25
דער אונגארישען היפּאטעקען באנק צו 5 איינהאלב פּראָצענט	79 25
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פּראָצענט	81 —
דעטטא צו 6 פּראָצענט	— —
דער פּעסטער קאָממערציאל-באנק	88 60

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1877. Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

עסטעררייכישען אָבערהויזע צוריכגעוויעזען. —

* (איין געשפרעך מיט מידהאט פאשא.) איין וויענער רייזענדער, וועלכער פאָר קורצעם אין נעאפעל וואר, האטטע מיט מידהאט פאשא, דער בעקאננטליך זייט זיינער אבזעטצונג אין דער ערוועהנטען שטאדט זיך אויפהאלט, איין אינטערעססאנטעס געשפרעך. מידהאט פאשא טהיילטע דעמזעלבען דען הערגאנג זיינעס שטורצעס מיט אונד צוואר אין פאָלגענדער וויזע: „גלייך נאכדעם דיא פאָן מיר פערפאסטע קאָנסטיטוציאָן פערקינדעט ווארדע, מערקטע איך רעכט דייטליך, דאס פאָן פערשיעדענען זייטען אן מיינעם שטורצע געארבייטעט ווירד. איך האבע איינע פרויא, מיט דער איך זייט זעכס יאהרען פערהייראטעט בין. איך לעבטע מיט דערזעלבען שטעטס רעכט גליקליך. אום זאָ מעהר ציטטערטע איך דאהער פיר איהרע צוקונפט. איך האבע מיר וועהרענד מיינער לאנגיעהריגען אמטס־פיהרונג איינע בעשיידענע סוממע געלדעס ערוואָרבען. דיעזעס געלד איבערגאב איך זאָפאָרט מיינער פרויא, דאמיט זיא „פיר אללע פעללע“ ניכט גאנץ הילפלאָז דאשטעהע. פאָר וועניגען יאהרען טרוג מאן מיר איין אויף איינער פאָן קאָנסטאנטינאָפעל ניכט וייט געלעגענען אינזעל בעפינדליכעס הויז צום קויפע אן. — דאמאלס האטטע איך נאטירליך נאָך קיינע לוסט, מיך אויף איינע איינזאמע אינזעל צוריקצוציעהען. נון ערפוהר איך, דאס יענעס הויז נאָך אימטער צום פערקויפען בעשטיממט איזט. איך שלאָס זאָפאָרט דאס געשעפט אב אונד קויפטע דאס הויז פיר מיינע פרויא אום דען בעטראג פאָן 200 פפונד שטערלינג (fl. 2000). דא וואר מיינע פרויא דאָך פאָר איינער אויגענבליקליכען פערלעגענהייט געשיטצט. אינדעם שיינען יענע בעטריגער, וועלכע דען סולטאן געגען מיך העטצטען, איינע שווערע ארבייט געהאבט צו האבען; דא זיינע מאיעסטעט מיינע פרויא נאָך מיטטע יעננער מיט איינעם קאָסטבארען מעדאלליאָן אונד איינעם גראָסען ברילאנטען צו איבעראשען געהעטטע. יא, נאָך מעהר! זיינע מאיעסטעט שיקטע מיר זאָגאר דען אייגענען האָף־שניידער אונד ליעס מיר אויף זיינע קאָסטען גאנץ נייע קליידער מאכען. זעהען זיא, דער פעלצ־ראָק, דען איך עבען אנהאבע, ער איזט איין געשענק זיינער מאיעסטעט דעם סולטאנס. אלס איך דיעזען ערהיעלט, רייב איך מיר פריידיג דיא הענדע אונד דאכטע מיר: „דיא שורקען פליידערן דעם סולטאן דען קאָפף פאָלל, אלליין אנשטאטט דיעזען פערליימדונגען גלייבען צו שענקען, איבערהייפט מיך יא זיינע מאיעסטעט מיט דען שאָנסטען בעווייזען זיינער אללערהאָכסטען גנאדע!“ דאָך דיא ענטטויישונג קאם אלסבאלד. מאהמוד דאמאט פאשא, דער מיט דער רוסישען שווינדעל־פאָליטיק פערקניפפט איזט, זאגטע מיר: „איך מאָגע מיין אמט אלס גראָס־וועזיער ניעדערלעגען!“ איך ערוויידערטע יעדאָך: „מיר ליעגט אום מיין אמט וועניג, אום זאָ פיעל מעהר אבער אום דאס וואָהל דעם טירקישען רייכעס. נון בין איך אבער איבערציינגט, דאס דיא אינטערעססען דעם טירקישען רייכעס עס פאָרדערן, דאס איך פאָן מיינעם אמטע ניכט צוריקטרעטע.“ — דיעזע אייסערונג מאכטע נאטירליך אויף דאמאט פאשא קיינען גינסטיגען איינדרוק. טאגס דאראויף ערהיעלט איך דיא אויפפאָרדערונג, דאס איך מיך אין דען פאלאסט דעם סולטאנס בעגעבען מאָגע. איך ערשיען פינקטליך, אָהנע יעדאָך זיינע מאיעסטעט צו געזיכטע בעקאָממען צו האבען. היער ערקלערטע מיר דאמאט אין קורצען וואָרטען, דאס איך ניכט מעהר גראָס־וועזיער בין. היעראויף בראכטע מאן מיך אויף איין שיפף אונד שיקטע מיך אויסער לאנד. — אלליין בייא אלל׳ דעם בין איך זיינער מאיעסטעט דעם סולטאן צום טיעפען דאנקע פערפפליכטעט. יעטצט ערסט זעהע איך איין, וויא זעהר גנעדיג זיינע מאיעסטעט פיר מיך פאָרגעזאָרגט האט. אך! זיינע מאיעסטעט שענקטע מיר יא דען נייען ווארמען פעלצ־ראָק, דאמיט איך מיך אויף דער רייזע ניכט ערקעלטע!“ זאָ וויית דיא אונאינטערעססאנטע מיטטהיילונג מידהאט׳ס. אלליין איך היעראויס ערזיעהט מאן, דאס מידהאט פאשא איין אינאייגעננוטציגער שטאאטס־מאנן איזט. עס שטעללט זיך יא הערויס, דאס דיעזער אויסגעצייכנעטע מענש אין זיינען האָהען אמטערן קיינע רייכטהימער זיך ערוואָרבען, זאָנדערן אין זעהר בעשיידענען פערהעלטניססען לעבטע. דאס ווערע וואָהל איבעראלל זעהר אנערקעננענס־ווערטה; אין דער טירקייא יעדאָך, וואָ בעקאננטליך דיא „בעשטעכליכקייט“ ביז צום סולטאן זעלבסט היניפרייכט, איזט איין זאָלכער כאראקטער וויא עבען מידהאט פאשא איזט, געוויס דאָפפעלט אונד צעהנפאך אנערקעננענסווערטה. —

* (איינע קליינע שלאכט.) אין קאטטאראָ (דאלמאציען) האבען דיא סלאווען אם לעטצטען פאשינג דיא אונגארישע שטודענטענדעפוטאציאָן, דיא יינגסט אין קאָנסטאנטינאָפעל וואר, לעכערליך מאכען וואָללען. דיא סלאווישען בייערן פערקליידעטען זיך דאהער אלס אונגארישע שטודענטען מיט צערפעטצטען קליידערן, וועהרענד איין סלאווישעס וייב אלס קעריים פאשא פערשטעללט וואר. נון איבעררייכטען דיא פערקליידעטען שטודענטען דעם קעריים פאשא אנשטאטט איינעם עהרען־זעבעלס איינען שפינג־ראָקען. דיא אונגארישען סאָלדאטען אין קאטטאראָ פיהלטען זיך היעדורך בעליידיגט. אבענדס וואר איינע טאנצ־אונטערהאלטונג, וואָבייא עס צווישען דען סלאווישען בייערן אונד דען אונגארישען סאָלדאטען צו איינער „קליינען שלאכט“ קאם, דיא פאָן ביידען זייטען צאהלרייכע פערוואונדעטע צור פאָלגע האטטע.

* (טיסאָ׳ס אויפקלערונגען איבער דען פאָליצייא־שקאנדאל.) אין דער זאממסטאג־זיטצונג דעס רייכסטאגעס ריכטעטע אלבערט נעמעטה אין אנגעלעגענהייט דער אויפשטעללונג פאָן פאָליצייא־מענגערן אין דער אומגעבונג דעס פארלאמענטעס איינע אינטערפעללאציאָן אן דען מיניסטער־פרעזידענטען. הערר טיסאָ ערוויידערטע אין פאָלגענדער וויזע: האָהעס הויז! דער שקאנדאל וועגען דער פאָליצייא־מענגער, דיא אם 28־טען פאָריגען מאָנאטעס אין דער נעהע דעס רייכסטאגעס אויפגעשטעללט ווארדען, איזט געוויס האָכסט בעדויערליך. איך האבע מיר דיא מיהע געגעבען, דער זאכע אויף דען גרונד צו קאָממען. נון קאנן איך פאָלגענדעס מיטטהיילען: דער הערר שטאדט־הויפטמאנן האט ערפאהרען, דאס אם 27־טען פאָריגען מאָנאטעס אין פערשיעדענען קאפפע־הייזערן פאָלקס־פערזאממלונגען שטאטטגעפינדען, וואָ דער בעשלוס געפאסט ווארדע, געוויססע פערזאָנען בייא איהרעם איינטריטטע אין דען רייכסטאג אָפפענטליך צו בעשימפפען. דער שטאדט־הויפטמאנן, וועלכער פיר דיא אויפרעכטהאלטונג דער אָרדנונג פעראנטוואָרטליך איזט, שטעללטע דאהער פאָליצייא־מענגער אויף אונד צוואר „פערשטעקט“, דאמיט ניעמאנד דורך דערען אנבליק אין דער פרייען בעוועגונג געשטערט ווערדע. דיא פאָליצייא בליעב דענן אויך פאָללקאָממען רוהיג. זיא בעלעסטיגטע ניעמאנדען; דא זיא בלאָס דען אויפטראג האטטע, יענע פערזאָנען, געגען וועלכע אין טהייל דעס פאָלקעס אויפגעבראכט איזט, נאָטהיגענפאללס פאָר בעשימפפונגען צו שיטצען. איך גלייבע דאָך, דאס דער שטאדט־הויפטמאנן היעפיר קיינען טאדעל פערדיענט. דאס האָהע הויז ווירד וואָהל איינזעהען, דאס יעדעס מיטגליעד דיעזעס הויזעס, וועלכעס צור ערפיללונג זיינער פפליכטען אין דען רייכסטאג זיך בעגיבט, פאָר בעשימפפונגען געשיטצט ווערדען מוס. איך גלייבע זאָגאר, דאס עס פפליכט זייא, זעלבסט איינען ארמען מיניסטער אָדער מיניסטער־פרעזידענטען פאָר בעשימפפונגען צו שיטצען. עס וואר אימטער איין גראָסער פעהלער, ווענן מאן דאס אונטערע פאָלק צו נאססען־אויפטריטטען ערמינטערטע. דיעזעס וואָרט

„זיא קאָננען איבער מיך פערפיגען.“

„איך בין אויס פראג אונד הייסע פייערייקע זעבולאָן; מיין מאנן וואר דאָקטאָר דער מעדיצין. וויר רייזטען איין יאהר נאָך אונזערער האָכצייט נאָך וויען. מיין מאנן גינג אויס, אום עטוואס צו בעזאָרגען אונד קעהרטע ניכט ווידער. זייטדעם איזט ער שפורלאָז פערשוואונדען.“

„שרעקליך! (זאגטע דער ראבבינער) האבען זיא קיינע פערמוטהונג, וואס אויס איהרעם העררן געמאהל געוואָרדען זיין קאָננ?“

„קיינע. וויר האטטען זעהר גליקליך צוזאממען געלעבט, אונזערע איינקינפטע וואָרען גלענצענד, עס מוס איהם איינענד איין אונגליק צוגעשטאָסען זיין.“

„האט מאן זיינע לייכע געפונדען?“

„ניין, ער בליעב גאנץ שפורלאָז פערשוואונדען; זיא קאָננען זיך לייכט דענקען, דאס מיין זעליגער פאטער דיא גראָסטען אנשטרענגונגען מאכטע, איינענד איינע שפור צו ערלאנגען — זיא וואָרען אללע פערגעבענס.“

„טרויריג, טרויריג!“

„פינפצעהן יאהרע לאנג האבע איך מיינען מאנן בעטרויערט; מיינע עלטערן זינד אונטערדעס געשטאָרבען, אונד איך שטעהע יעטצט גאנץ אלליין אין דער וועלט.“

„איהר אונגליק איזט אין דער טהאט זעהר בעקלאגענסווערטה.“

„יעטצט אבער, הערר ראבבינער, וויל איך מיך ווידער פערהייראטהען. דארף איך דאס?“

„נור אין איינעם פאָן צווייא פעללען. ענטוועדער ווירד דער טאָד איהרעס מאננעס קלאר בעוויעזען, אָדער איהר מאנן לעבט נאָך אונד איבערשיקט איהנען דען שיידעבריעף (גט); נור אין איינעם דיעזער פעללע דירפען זיא זיך ווידער פערהייראטהען.“

„דיעזע צווייא פעללע געהאָרען צו דעם אונמאָגליכען; איך בין פעסט איבערציינגט, דאס מיין מאנן ניכט מעהר לעבט. וואס העטטע איהן אויך צור פלוכט פעראנלאססען זאָללען? אונד ווענן ער אויך געפלאָהען וועהרע, זאָ העטטע ער דאָך וואָהל קונדע פאָן זיך געגעבען. ניין, ער לעבט ניכט מעהר; אבער זיינען טאָד צו ערוויזען, איזט אונמאָגליך. וואר עס וועהרענד דער פערפלאָססענען פינפצעהן יאהרע ניכט מאָגליך, וויא זאָללטע עס נון יעטצט געשעהען?“

„איך בעקלאגע איהר הארטעס אונגליק, פרויא דאָקטאָרין; אלליין אונטער דיעזען פערהעלטניססען דירפען זיא ניכט ווידער הייראטהען. זאָ לאנגע דער טאָד איהרעס מאננעס ניכט אונצווייפעלהאפט ערוויעזען איזט, זאָ לאנגע זינד זיא אן איהן געבונדען.“

„דאס הייסט, הערר ראבבינער נאָך יידישען געזעטצען; אבער דיא פראָטעסטאנטישע קירכע געשטאטטעט דיא ווידער־פערהייראטהונג, זאָבאלד דער „פערשאָללענע“ פיר בירגערליך טאָדט ערקלערט איזט.“

„וואס וואָללען זיא דאמיט זאגען?“

„דאס איך מיך טויפען לאססען ווערדע, אום ווידער הייראטהען צו קאָננען.“

דער ראבבינער ערשראק, אלס ער דאס הארטע; דאָך פאססטע ער זיך באלד.

„מאדאמע! (זאגטע ער) זיא ווערדען פיללייכט וויססען, דאס אונזערע הייליגע רעליגיאָן 613 געבאָטע ענטהאלטע. 610 פאָן דיעזען דירפען וויר איבערטרעטען, זאָבאלד עס זיך אום איינע לעבענס־געפאהר האנדעלט. דער טאָדט־קראנקע דארף אם הייליגסטען פאסט־טאגע שפייזע נעהמען; פיר דען טאָדטקראנקען דארף מאן דען סאבבאטה ענטווייהען; אום איין טאָדעסגעפאהר צו רעטטען, דארף מאן אללע געבאָטע אונד פערבאָטע פערלעטצען ביז אויף דרייא. דיעזע דרייא זינד זאָ וויכטיג, זאָ הייליג, דאס מאן ליעבער זיין לעבען הינגעבען מוס, עהע מאן זיא פערלעטצט. דיעזע דרייא זינד: מאָרד, עהעברוך אונד דאס פערלאססען אונזערער הייליגען רעליגיאָן — אונד צווייא פאָן דיעזען פורכטבארען פערברעכען, מאָרד אונד עהעברוך, וואָללען זיא אויף איינמאל בעגעהען, אונד דאס זאָגען זיא מיט קאלטעם בלוטע?“

„ניין, ניין, הערר ראבבינער, ניכט מיט קאלטעם בלוטע. נאָך איזט מיין צייגע, ער וויס, וויא שווער עס מיר ווירד, דיא רעליגיאָן מיינער פאטער צו פערלאססען. איך מיססטע געגען דיעזע געבאָטע ניכט פערשטאָססען, ווענן זיא מיר דיא הייראטה ערלויבען. איך בעגעהע דאנן קיינען עהע־ברוך, דענן איך בין פעסט איבערציינגט, דאס מיין מאנן טאָדט זיין מוס. איך מיססטע דאנן מיינען גלויבען ניכט פערלאססען. אים געגענטהייל! איין זעהר געבילדעטער פראָטעסטאנט ווירדע דאנן זיינען גלויבען פערלאססען אונד יודע ווערדען. זאגען זיא הערר ראבבינער, וויא זאָלל איך מיין לעבען איינזאם פערטרויערן? נאָך בין איך אין דען פערהעלטניססען, דאס איך מיר איינען גאטטען וועהלען קאנן; דענן נאָך איינינע יאהרע, אונד איך בין אלט אונד פעראיינזאמט פיר אימטער.“

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

קישע פעסטונג פיקא. וועהרענד אלזאָ דיא טירקייא מיט סערביען איינען פריעדען אבשליעסט, ענטשטעהט איהר פאָן איינער אנדערן זייטע וויעדער איין קאמפף.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (דאס נייע וואוכער־געזעטץ אים אָבער־הויזע.) דאס אָבער־הויז האט זיינע זאכע קורץ אונד שארף געמאכט. אין דער זיטצונג פאָם 2־טען דיעזעס געלאנגטע דאס נייע וואוכער־געזעטץ אים אָבער־הויזע ניכט בלאָס צור פערהאנדלונג, זאָנדערן אויך צור ענדגילטיגען אננאהמע. מאן קאנן זאגען, דאס אָבער־הויז גריפף מיט איינעם הייס־הונגער נאך דיעזעם געזעטצע, אלס ווירדע עס אין דיעזען פאאר פאראגראפען איינע «געוואלטיגע רעטטונג» ערבליקען. ווארום דיעזעס נייע געזעטץ אים אבגעאָרדנעטען־הויזע אויך פיעלע געגנער, אים אָבער־הויזע יעדאָך פאסט לויטער בעגייסטערטע פריינדע געפונדען — איזט לייכט ערקלערליך. דאס נייע וואוכער־געזעטץ ווירד נאטירליך אויף געווערבע אונד האנדעל «בעשרענקענד» איינווירקען. וואָ דאס געלד זיך ניכט פרייא בעוועגען קאנן, דא קאָננען לייכט אויך געווערבע אונד האנדעל אין שטאָקונג געראטהען. איין קויפמאנן אָדער געווערבעמאנן בראויכט צור פאָרטפיהרונג אָדער ערווייטערונג זיינעס געשעפטעס איינע סוממע געלדעס. ער מאָכטע גערנע איינע אנלייהע מאכען, זעלבסט ווענן דיעזע איהם אויף 12—15 פערצענט צו שטעהען קאָממען זאָללטע. דער געלד־אינהאבער מאָכטע איהם רענן אויך אום דיא ערוועהנטע פערצענט איינע אנלייהע געוועהרען. דא קאָממט אבער דאס נייע געזעטץ אונד וויל איינע זאָלך האָהע פערצענט ניכט אנערקעננען. דער געלד־אינהאבער פירכטעט אלזאָ, דאס איהם דיא בעדונגענע פערצענט ניכט איינגעלייפען ווירד, דא דאס געזעטץ דיעזעלבע ניכט אנערקעננט. בעפאָר ער יעדאָך זיין געלד אום איינע ניעדערע פערצענט הערגיבט, שטעקט ער דאסזעלבע אין שטאאטס־ אָדער זאָנסטיגע ווערטה־פאפיערע איין, דיא איהם מעהר זיכערהייט ביעטען אונד עבענפאללס איינע געוויססע פערצענט אבווערפען. דאס ענדע איזט, דאס דיא הויפט־ אונד געווערבס־לייטע קיין געלד געליעהען בעקאָממען אונד איהרע געשעפטע אין שטאָקונג געראטהען. אויס דיעזעם גרונדע וואָרען פיעלע מיטגליעדער דעם אבגעאָרדנעטען־הויזעס ג ע נ ע ן דאס נייע וואוכער־געזעטץ. אנדערס יעדאָך וואורדע דיא זאכע אים אָבער־הויזע אויפגעפאסט. דא זיטצען מאגנאטען אונד בישאָפע, דיא זיך אום האנדעל אונד געווערבע וועניגער קימערן. איבערדיעס האט מאנכער דיעזער מאגנאטען זיינע גיטער דורך דען וואוכער פערלאָרען. דא איזט עס קיין וואונדער, דאס דיא מאגנאטען מיט גראָססטעם אייפער דאהין שטרעבטען, דען וואוכער צו ערדריקען. איזט אויך דאס נייע וואוכער־געזעטץ ניכט גענוגענט, דען וואוכער געענצליך אויס דער וועלט צו שאפפען, זאָ ביעטעט דיעזעס געזעטץ דען מאגנאטען דאָך איינע האלבע רעטטונג. ווענן הייטע איין מאגנאט אויף זיינע גיטער איינע האָהע סוממע אויסלייהט, וואָפיר ער זיך צור צאהלונג האָהער פערצענטען פערפפליכטעט, בראויכט ער דיאזעלבען איינפאך ניכט צו צאהלען. עס געשיעהט איהם ניכטס, נאכדעם יא דאס געזעטץ דיא האָהען פערצענטען ניכט אנערקעננט. פריהער האט מאן איינעם זאָלכען מאגנאטען, דער דיא האָהען פערצענטען נאכטרעגליך ניכט בעצאהלען וואָללטע, קורצוועג דיא גיטער פערקויפט. אים אללי׳ דעם געהט פאָלגענדער גרונדזאטץ הערפאָר: פיר דאס בירגערטהום, וועלכעס מיט האנדעל אונד געווערבע זיך בעשעפטיגט, איזט איין וואוכער־געזעטץ שעדליך, דא דיא געשעפטע זאָבאלד דאס געלד ניכט גאנץ פרייא זיך בעוועגען קאנן, אין שטאָקונג געראטהען. פיר דיא גרונד־בעזיטצער יעדאָך, וויא אונזערע מאגנאטען, איזט איין וואוכער־געזעטץ ניטצליך, וויל מאן דענזעלבען בייא דער ניכטבעצאהלונג דער האָהען פערצענטען דיא גיטער ניכט וועגנעהמען קאנן, נאכדעם יא דאס געזעטץ דיא האָהען פערצענטען ניכט אנערקעננט.

* (איינע לוסטיגע רעדע.) אלס דער וויענער ערץ־בישאָף, וויא וויר בערייטס בעריכטעטען, געגען דיא מיש־עהען צווישען קאטהאָליקען אונד יודען אנקעמפפטע אונד דען בעווייז געפיהרט, דאס איינע זאָלכע עהע שאָן וועגען דער פערשיעדענען «פייערטאגע» אונד דער פערשיעדענען «שפייזע־געזעטצע» איינע אונגליקליכע זיין מיססע — דא ערהאָב זיך איין דעפוטירטער דער ליבעראלען פארטייא אונד היעלט פאָלגענדע לוסטיגע רעדע: «האָהעס הויז! דער הערר ערץ־בישאָף שטעללט זיך דיא וועלט גאר טרויריג פאָר. ער מיינט, עס ווירד דא איין קאטהאָליק איין יודען־מעדכען הייראטען, ווארויס זיך פאָלגענדעס ענטוויקעלן מיססע: דער קאטהאָליק זעטצט זיך צום טישע אונד פערצעהרט זיין מיטטאגס־מאהל. דא פאָללט איהם איין, איין שטיק שינקען צו פערלאנגען. דא ווירד אבער דיא יידישע פרייא וויינען אונד זאגען: אך ניין! דאס געהט ניכט, מיין ליעבער מאנן! מיין פאטער, מיין גראָס־פאטער אונד מיין אור־גראָס־פאטער האבען אויף איהרען טיש קיינען שינקען ברינגען לאססען, זאָ ווערדע איך דיעס נימטער דולדען. איין אנדערסמאל ווירד דאס וייב אן איינעם זאמסטאגע «שאָלעט»־שפייזען אויף דען טיש ברינגען. דא ווירד דער מאנן וויעדער איינשטעהען אונד ערקלערען: «ניין, דאס געהט שאָן צו וויט! איך בין גוט קאטהאָליש, וואס ווילסט דוא דא מיט דיינעם יידישען שאָלעט? אבפאקען פאָם טישע! — אָדער: איך שטירצע אללעס אום!» — זאמסטאג ווירד דיא יידישע פרויא מיט דעם דיקען בעט־בוכע אויס דער סינאגאָגע קאָממען, דאס מיטטאגס־מאל הערגעבען, אום נאכמיטטאג אם ארמע איהרעס מאננעס איינען שפאציער־גאנג צו מאכען. דאָך דער מאנן ווירד זאגען: «פאכסט דיך, דוא יידין! וואנן זאָללטע איך דענן ארבייטען, ווענן איך שאָן הייטע שפאציערען געהען וואָללטע?» דיא פרויא ווירד זיך דיא זאכע גוט מערקען. טאגס דאראויף איזט זאָננטאג. דער מאנן איזט בייא גיטער לוינע, ער וויל אין געזעללשאפט זיינער פרייא אויסגעהען. דאָך דיעזע ערווידערט איהם: «דאס גיבטס ניכט! ווענן דוא מיינען «זאמסטאג» ניכט פייערסט, ווארום זאָללטע איך דיינען «זאָננטאג» פייערן!» דאס ענדע ווירד זיין: איינע הערצליכע שלענגערייא, דאס דער מאנן דעם וייבע, דאס וויב וויעדער דעם מאננע דיא האארע אוים דעם קאָפפע רייסט. — איין זאָלכעס בילד מאכט זיך דער הערר ערץ־בישאָף פאָן דער מיש־עהע. איך האבע אבער איינע גאנץ אנדערע מיינונג: איך גלויבע, דיא פרויא ווירד זיך נאך אונד נאך מיט דעם «שינקען», דער מאנן וויעדער מיט דעם «שאָלעט» בעפריינדען. יא עס ווירד אין זאָלך איניגעם פערהעלטניס פלאטצגרייפען, דאס מאן, אום ביידען עהע־העלפטען צו ענטשפרעכען, דען «שינקען» זעלבסט אין «שאָלעט» ווירד שטעללען. וואס דיא פערשיעדענען פייערטאגע בעטריפפט, זאָ ווירד עבענפאללס איינע פעראיינינגונג צו שטאנדע קאָממען. דאס יידישע וויב ווירד איהרעם מאננע צו ליעבע אויך «זאָננטאג» שפאציערען געהען, וועהרענד וויעדער דער מאנן, זיינעם טהייערן וויבע צו ליעבע, אויך «זאמסטאג» ניכט ארבייטען, זאָנדערן «רוהען» ווירד. זאָ הייטער שטעללע איך מיר דאס לעבען אין איינער מיש־עהע פאָר. וועסהאלב איך דענן אויך דאס געזעטץ, וועלכעס דיא עהען צווישען קאטהאָליקען אונד יודען אלס שטאאטסהאפט ערקלערט, גערנע אננעהמע.» — דיעזע לוסטיגע רעדע וואורדע מיט פיעלעם בייפאללע אנגעהאָרט. דיא מיש־עהע איזט יעדאָך איינע צו ערנסטע אנגעלעגענהייט, אלס דאס בעציגליך דערזעלבען דורך «לייכטע שפאסע» איין זיעג צו ערריגגען ווערע. וויא אונזערע לעזער בערייטס וויססען, וואורדע דענן אויך דיעזעס פיר דיא ר ע ל י ג י א ן געפעהרליכע געזעטץ אים

פאָלליעטאָן.

אים נאררען־הויזע.

(4־טע פאָרטזעטצונג.)

פרויא שקאָם ליעס זיך אבער ניכט זאָ לייכט אבפערטיגען. «וויא לאנגע וואָללען זיא דענן נאך ווארטען? — (פראגטע פרויא שקאָם) וואָללען זיא איהר גאנצעס לעבען פערטרויערן? קאָננען זיא אלס יידין זיך וויעדער פערהייראטען? איבריגענס וויל איך הערן לאריין צוריקרופען, ער פערשטעהט עס בעססער, זיא איבער דיעזע זאכע אויפצוקלערען.» —

«פריעדריקע! (ריעף הערר לאריין געריהרט) איך ווערע גערנע ענטשלאָססען, אום איהרעטוועגען יודע צו ווערדען. פיר מיך איזט דיא רעליגיאָן איינע בלאָסע פאָרם. אבער, וויא איך עס וויים, דירפען זיא אלס יידין ניעמאלס הייראטען. ווענן איך אלזאָ אויך איהרעטוועגען יודע ווערדע, דאנן דירפען זיא מיך ערסט רעכט ניכט הייראטען, וויל קיינע בעווייזע איבער דען טאָד איהרעס מאננעס פאָרהאנדען זינד. פריעדריקע, אויך זיא האלטען ניכט מעהר אויף פאָרם־זאכען, נעהמען זיא דאהער מיינען פראָטעסטאנטישען גלויבען אן. נאך אונזערען געזעטצען דארף איינע פערלאססענע פרויא הייראטען, ווענן בערייטס 15 יאהרע זייט דעם פערשווינדען דעם מאננעס פערפלאָססען זינד, אָדער דאס מאן איירענד איינע שפור פאָן דעם פערלאָרענען געפונדען העטטע.

פריעדריקע בעדעקטע איהר געזיכט מיט ביידען הענדען אונד וויינטע. דיא פערזוכונג וואר צו שטארק, וויא זאָה, ליעבטע זיא הערר לאריין אויפריכטיג. מיט דען איינצעלנען יידישען צערעמאָניען נאהם זיא עס אָהנעהין ניכט מעהר זאָ גענויא. איהרע יונגען יאהרען געהען שאָן אָהנעהין באלד צו ענדע — ווארום זאָללטע זיא אלזאָ דיעזען שריטט ניכט מאכען? — אבער דאס בעססערע געוויססען ליעס זיא דאָך ניכט זאָבאלד איינע זאָלכע טהאט בעגעהען. — «איך קאנן ניכט — איך קאנן ניכט!» שלוכצטע זיא.

«פריעדריקע! ווענן זיא לעדיג ווערען, אונד איך וועגען איהרער יודע ווירדע, ווירדען זיא מיך הייראטען?» (פראגטע הערר לאריין.)

«איך אכטע אונד עהרע זיא (ערווידערטע פריעדריקע) אונד ווירדע מיר קיינען בעססערן מאנן ווינשען!»

«גוט, זאָ וויל איך איהנען איינען ראטה ערטהיילען: וויר קאָממען באלד אין איינע גראָסע שטאדט, אין דער זיך איינע יידישע געמיינדע אונד איין בעריהמטער ראבבינער בעפינדעט. געהען זיא צו דיעזעם ראבבינער, ערלויבט ער איהנען, זיך וויעדער צו פערהייראטען, זאָ ווערדע איך יודע. געשטאטטעט מאן איהנען אבער דיא הייראטה ניכט, זאָ בלייבט איהנען ניכטס אנדערעס איבריג, אלס דיא יידישע רעליגיאָן מיט איהרען איבערטרייבונגען צו פערלאססען אונד אנשטאטט איהרער דען פרייען פראָטעסטאנטישען גלויבען אנצונעהמען.»

פריעדריקע בליעב דיא אנטוואָרט שולדיג. זיא שטאנד נאכדענקענד דא אונד בליקטע אין דען שטראָם, אויף וועלכעם דאס דאמפף־שיפף מיט גראָסער שנעללינקייט פאָרווערטס פוהר.

זיא קאמען נון צו איינער שטעללע דעס שטראָמעס, וואָ האָהע פעלזען אין דאס וואססער היניין ראגען. «זעהען זיא דיעזע פעלזען (זאגטע לאריין), אן דענען זיך דיא וועללען ברעכען, זאָ דאס זיא זידען אונד צישען? דאס הייסט מאן דאס «בינגער לאָך». פריהער וואר דיעזע שטעללע דעם שטראָמעס דורך דיא איינגעענגטען פעלזען פיר דיא שיפפע אונפאהרבאר; אבער אין נייערער צייט איזט מאן קליגער געוואָרדען. מאן האט דיא פעלזען געשפרענגט, אונד דיא שיפפע פאהרען אונגעהינדערט דורך. — יעדער געבילדעטע שפרענגט דיא הינדערנדען קעטטען אונד פערפאָלגט זיינען לעבענס־וועג פרייא אונד גליקליך.»

פריעדריקע פערשטאנד איהן גאנץ זעהר גוט. זיא רייכטע איהם דיא האנד, דיא ער ליעבפאָלל קיססטע.

מאן ערייכטע באלד דיא שטאדט, אין וועלכער פריעדריקע בייס ראבבינער איינע אנפראגע מאכען וואָללטע.

פינפטעס קאפיטעל.

אין זיינעם שטודיער־צימער וואס דער ראבבינער, בייא וועלכעם פריעדריקע איינען ראטה זוכען זאָללטע. ער וואָללטע עבען אין דיא סינאגאָגע געהען, אום דאָרט איינע טרויאונג פאָרצונעהמען, דא וואורד איהם איינע דאמע געמעלדעט, דיא איהן נאָטהווענדיגער ווייזע שפרעכען מיססע. אלס ער צושטיממענד ווינקטע, טראט פריעדריקע היניין.

«האבע איך דיא עהרע (פראגטע זיא), דען העררן ראבבינער צו שפרעכען?»

«דיא עהרע איזט פיר מיך. וואָללען זיא ניכט געפעלליגסט פלאטץ נעהמען?»

«איך וואָללטע מיר ערלויבען, הערר ראבבינער, מיר אין איינער וויכטיגען אנגעלעגענהייט איהרען ראטה צו ערביטטען, אָדער פיעלמעהר, איהרע אנזיכט צו האָרען.»